

DETERMINANTY RENTOWNOŚCI KAPITAŁU WŁASNEGO BANKÓW SPÓŁDZIELCZYCH W POLSCE

Anna Bieniasz✉

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

Abstrakt. Celem pracy była przyczynowo-skutkowa analiza zróżnicowania rentowności kapitału własnego w bankach spółdzielczych w Polsce w latach 2010–2014. Analizę przeprowadzono przy wykorzystaniu danych Komisji Nadzoru Finansowego na bazie zmodyfikowanej dekompozycji wskaźnika rentowności kapitału własnego, w której ujęto cztery wpływające na nią czynniki. Oceny kształtowania się stopy zwrotu z kapitału własnego dokonano w układzie wielkości banków, wyznaczonej przez wartość aktywów. Ponadto, w celu określenia siły i kierunku wpływu poszczególnych składników modelu na kształtowanie się rentowności kapitału własnego, zastosowano metodę funkcyjną. Przeprowadzone badania wskazują, że niezależnie od wartości aktywów banki spółdzielcze efektywnie wykorzystywały kapitał własny, ponieważ stopa zwrotu z kapitału własnego znacząco przewyższała uzyskany zwrot z aktywów. Średnia rentowność aktywów w latach 2010–2014 była relatywnie niższa w największych bankach i mieściła się w przedziale 0,7–0,9%, a w najmniejszych bankach zwrot z aktywów wynosił około 1%. Z kolei rentowność kapitału własnego była wyższa w bankach o większych aktywach, tj. powyżej 200 mln zł. W latach 2013–2014 uzyskiwane stopy zwrotu zarówno z aktywów, jak i z kapitału własnego wyraźnie się obniżyły. Głównymi determinantami zmian rentowności kapitału własnego były zmiany stopnia wytracenia zysku z działalności bankowej przez koszty operacyjne i koszty realizacji ryzyka bankowego oraz rentowności aktywów mierzonej wynikiem z działalności bankowej.

Słowa kluczowe: rentowność kapitału własnego, banki spółdzielcze, wartość aktywów

WPROWADZENIE

Banki spółdzielcze są, obok banków komercyjnych, podstawowym elementem polskiego systemu bankowego. Pomimo relatywnie niedużego udziału aktywów banków spółdzielczych w aktywach całego sektora bankowego odgrywają one ważną rolę w gospodarce, ponieważ często prowadzą działalność na obszarach słabiej ubankowionych, w tym także wiejskich, umożliwiając tym samym dostęp do usług bankowych. Banki spółdzielcze działają z reguły na terenie danego powiatu lub województwa, tylko te dysponujące funduszami własnymi powyżej równowartości 5 mln euro (123 banki na koniec 2014 r.) mogą prowadzić działalność w całym kraju (NBP, 2014; UKNF, 2015).

Niewielki udział banków spółdzielczych w krajowym sektorze bankowym (mierzony zarówno udziałem w aktywach, należnościach od sektora niefinansowego, jak i w zysku netto) powoduje, że mają one ograniczony wpływ na zagregowane wskaźniki, nawet jeśli znacznie różnią się od trendów w sektorze bankowości komercyjnej. Dlatego też, chcąc ocenić sytuację finansową banków spółdzielczych, należy analizować je jako odrębną grupę, co pozwala także na uchwycenie ich specyfiki i różnic w stosunku do banków komercyjnych. Jednym z syntetycznych wyznaczników efektywności działania banków jest wskaźnik rentowności kapitału własnego.

Głównym celem prezentowanej pracy jest przyczynowo-skutkowa analiza zróżnicowania rentowności kapitału własnego w bankach spółdzielczych w Polsce

✉ dr Anna Bieniasz, Katedra Finansów i Rachunkowości, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, ul. Wojska Polskiego 28, 60-637 Poznań, Poland, e-mail: bieniasz@up.poznan.pl

w latach 2010–2014. Analizę przeprowadzono na podstawie zmodyfikowanej dekompozycji wskaźnika rentowności kapitału własnego, w której ujęto cztery czynniki wpływające na tę rentowność. Oceny kształtowania się stopy zwrotu z kapitału własnego dokonano w układzie wielkości banków, wyznaczonej przez wartość aktywów. Ponadto, w celu określenia istotności siły i kierunku wpływu poszczególnych składników modelu na kształtowanie się rentowności kapitału własnego, zastosowano jedną z wybranych metod deterministycznych.

ZAŁOŻENIA METODYCZNE, MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

Oceny rentowności banków dokonuje się najczęściej przy wykorzystaniu wskaźników: rentowności aktywów (ROA), rentowności kapitału własnego (ROE), rentowności operacyjnej aktywów oraz wskaźników marży (Iwanicz-Drozdowska, 2012; Kopiński, 2008; Orechwa-Maliszewska i Worobiej, 2008).

Analiza rentowności banków spółdzielczych jest często przeprowadzana przez różnych autorów, badali ją m.in.: Siudek (2006, 2008), Kozak (2010), Bagiński i Perek (2012, 2013), Juszczak i in. (2013), Balina i in. (2014). Najczęściej jednak analizy koncentrują się na poszczególnych wskaźnikach rentowności, bez dokonywania ich dekompozycji. Przykład dezagregacji wskaźnika rentowności kapitału własnego przedstawiony jest w Raporcie o stabilności systemu finansowego publikowanym cyklicznie przez NBP, a przedstawia się on następująco (NBP, 2012):

$$ROE = \frac{\text{zysk netto}}{\text{zysk brutto}} \times \frac{\text{zysk brutto}}{\text{wynik działalności bankowej}} \times \frac{\text{wynik działalności bankowej}}{\text{aktywa wazone ryzykiem}} \times \frac{\text{aktywa wazone ryzykiem}}{\text{aktywa ogółem}} \times \frac{\text{aktywa ogółem}}{\text{fundusze podstawowe brutto}}$$

W zaprezentowanym powyżej modelu rentowność kapitału własnego zależy od pięciu czynników, tj.:

efektu podatkowego, stopnia wytracenia zysku przez koszty działania i rezerwy, obciążenia wyniku kosztami realizacji ryzyka kredytowego (tzw. marża na aktywach ważonym ryzykiem), udziału aktywów ważonych ryzykiem w aktywach ogółem oraz dźwigni finansowej.

W niniejszym opracowaniu, ze względu na dostępność danych, wykorzystano zmodyfikowaną dekompozycję wskaźnika rentowności kapitału własnego, którą można przedstawić jako:

$$ROE = \frac{\text{zysk netto}}{\text{zysk brutto}} \times \frac{\text{zysk brutto}}{\text{wynik działalności bankowej}} \times \frac{\text{wynik działalności bankowej}}{\text{aktywa ogółem}} \times \frac{\text{aktywa ogółem}}{\text{kapitały własne}}$$

W tym ujęciu rentowność kapitału własnego (ROE) została uzależniona od czterech czynników: efektu podatkowego (p), stopnia wytracenia zysku przez koszty działania i rezerwy (q), rentowności aktywów, obliczonej jako relacja wyniku na wyniku z działalności bankowej do aktywów ogółem (r) oraz mnożnika kapitałowego (dźwigni finansowej) (m).

Przedstawiony powyżej przyczynowo-skutkowy model analityczny został wykorzystany do analizy rentowności kapitału własnego banków spółdzielczych w Polsce w układzie ich wielkości wyznaczonej przez wartość aktywów, jakimi dysponują. W analizie wykorzystano dane Komisji Nadzoru Finansowego z lat 2010–2014 (UKNF, 2015).

Powyższe dane umożliwiły z jednej strony zbadanie zróżnicowania rentowności kapitału własnego banków spółdzielczych, z drugiej zaś stanowiły podstawę do określenia siły i kierunku wpływu mnożników zawartych w modelu na tę kategorię finansową. W tym celu wykorzystano metodę funkcyjną, która należy do grupy metod deterministycznych¹ wykorzystywanych do badania zjawisk ekonomicznych, w których wielkość badanego zjawiska zależy od kilku czynników zapisanych w postaci iloczynu.

¹ Do grupy metod deterministycznych zalicza się, obok metody funkcyjnej, następujące metody: podstawień łańcuchowych, logarytmiczną, reszty, podstawień krzyżowych, proporcjonalnego podziału odchyłeń, różnic cząstkowych, wskaźnikową (Bednarski, 1997; Ćwiakła-Małys i Nowak, 2005).

Określenie wpływu analizowanych czynników na wielkość podstawową (z zastosowaniem oznaczeń wskaźników) przy wykorzystaniu metody funkcyjnej odbywa się w kilku etapach (Ćwiakła-Małys i Nowak, 2005), które obejmują:

- 1) ustalenie odchylenia bezwzględnego badanej wielkości (rok bieżący do roku poprzedniego)

$$\Delta ROE = ROE_1 - ROE_0$$

które jest sumą odchyleni cząstkowych:

$$\Delta ROE = ROE_1 - ROE_0 = R_p + R_q + R_r + R_m$$

gdzie: ROE_1 – wartość badanego zjawiska w okresie bieżącym

ROE_0 – wartość badanego zjawiska w okresie poprzednim

$R_p \rightarrow R_m$ – odchylenia cząstkowe czynników p, q, r, m

- 2) obliczenie odchyleni cząstkowych $R_p \rightarrow R_m$, czyli wpływu zmiany poszczególnych czynników (p, q, r, m) na wielkość odchylenia badanego zjawiska według formuły:

$$R_p = ROE_0 \times P \times \left(1 + \frac{Q + R + M}{2} + \frac{QR + QM + RM}{3} + \frac{QRM}{4} \right)$$

$$R_q = ROE_0 \times Q \times \left(1 + \frac{P + R + M}{2} + \frac{PR + PM + RM}{3} + \frac{PRM}{4} \right)$$

$$R_r = ROE_0 \times R \times \left(1 + \frac{Q + P + M}{2} + \frac{QP + QM + PM}{3} + \frac{QPM}{4} \right)$$

$$R_m = ROE_0 \times M \times \left(1 + \frac{Q + P + R}{2} + \frac{QP + QR + PR}{3} + \frac{QPR}{4} \right)$$

gdzie:

$$P = \frac{p_1}{p_0} - 1$$

$$Q = \frac{q_1}{q_0} - 1$$

$$R = \frac{r_1}{r_0} - 1$$

$$M = \frac{m_1}{m_0} - 1$$

- 3) określenie siły i kierunku wpływu zmian czynników na ROE na podstawie:

- udziału odchyleni cząstkowych w odchyleniu łącznym – określenie siły,

- ujemnego lub dodatniego udziału tych czynników w odchyleniu bezwzględnym wielkości podstawowej (ROE) – określenie kierunku.

ZRÓŻNICOWANIE RENTOWNOŚCI KAPITAŁU WŁASNEGO W BANKACH SPÓŁDZIELCZYCH

Na koniec 2014 roku w Polsce działało 565 banków spółdzielczych, zróżnicowanych ze względu na wielkość mierzoną wartością aktywów, którymi dysponują. Rozkład banków według wartości aktywów przedstawiono w tabeli 1.

Jak wynika z danych (tab. 1), największa liczba banków spółdzielczych w Polsce dysponowała majątkiem w przedziale 50–200 mln zł (334 banki). Nielicznie reprezentowane były banki mające aktywa powyżej 1 mld zł.

Tabela 1. Liczba banków według wartości aktywów (mln zł) na koniec 2014 roku

Table 1. Number of banks by value of assets (mln PLN) at the end of 2014

Aktywa (A) Assets (A)	Liczba banków Number of banks
aktywa – assets <50	84
50 < A < 100	163
100 < A < 200	171
200 < A < 500	115
500 < A < 1000	24
A > 1000	8

Źródło: UKNF, 2015.

Source: UKNF, 2015.

Poziom aktywów, a zwłaszcza jego zmiany obrazują rozwój i ekspansję banków. Aktywami banku określa się zwykle zasoby majątkowe kontrolowane przez bank (nie muszą być jego własnością) o wiarygodnie określonej wartości, powstałe na skutek zdarzeń przeszłych i generujące w przyszłości korzyści ekonomiczne. Aktywa bankowe odzwierciedlają kierunki lokowania zgromadzonych zasobów finansowych (Pyka i in., 2012).

Niewątpliwie wartość aktywów determinuje sytuację finansową banków, jest ona bowiem odzwierciedleniem sposobu zagospodarowania kapitału. Jak wskazują badania Bagińskiego i Perek (2013), sytuacja banków

spółdzielczych była zróżnicowana w zależności od sumy aktywów. Duże banki charakteryzowały się bardziej ekspansywnym rozwojem, miały mniejszą rentowność aktywów i znacznie większy zwrot na kapitale, przy najniższym w sektorze banków spółdzielczych wskaźniku wypłacalności. Z kolei małe banki, działające na niewielkim terenie, miały mniejsze szanse rozwoju i większe trudności z wykorzystaniem funduszy własnych. Banki te miały większą marżę procentową, prowadziły działalność przy relatywnie niższych kosztach odsetkowych i osiągały większy zwrot z aktywów.

W tabeli 2 zaprezentowano kształtowanie wskaźników rentowności aktywów (ROA)² i kapitału własnego (ROE) w bankach spółdzielczych według wartości aktywów. Należy zaznaczyć, że wskaźniki ROA i ROE nie mają żadnego wzorcowego poziomu, powinny być jak najwyższe i porównywane z wartościami uzyskiwanymi przez banki o podobnym charakterze (Kałużny, 2012). Ponadto relacje zachodzące między ROE i ROA pozwalają na ocenę efektywności wykorzystania kapitałów. Jeżeli (Zabawa, 2014):

- $ROE > ROA$ – oznacza to efektywne wykorzystanie kapitału własnego
- $ROE = ROA$ – to występuje taka sama rentowość kapitału własnego i aktywów
- $ROE < ROA$ – oznacza to, że koszty posiadanych zobowiązań są wyższe niż przychody uzyskiwane z tytułu ich inwestowania

Dane zawarte w tabeli 2 wskazują, że niezależnie od wartości aktywów banki spółdzielcze efektywnie wykorzystywały kapitał własny, ponieważ stopa zwrotu z kapitału własnego znacząco przewyższała uzyskany zwrot z aktywów. Średnia rentowność aktywów w latach 2010–2014 była relatywnie niższa w największych bankach (aktywa powyżej 500 mln zł) i mieściła się w przedziale 0,7–0,9%, natomiast w najmniejszych zwrot z aktywów wynosił około 1%. Wyniki te są zbieżne z przytaczanymi wcześniej spostrzeżeniami Bagińskiego i Perek (2013). Z kolei rentowność kapitału własnego była wyższa w bankach o większych aktywach, tj. powyżej 200 mln zł. Kształtowała się ona na poziomie ok. 10–11%, a w mniejszych bankach była średnio około 3 punkty procentowe niższa. Analiza danych w tabeli 2 wyraźnie wskazuje, że w latach 2013–2014 uzyskiwane

Tabela 2. Rentowność aktywów (mln zł) i kapitału własnego w bankach spółdzielczych w Polsce w latach 2010–2014 (%)

Table 2. Return on assets (mln PLN) and return on equity in cooperative banks in Poland in 2010–2014 (%)

Aktywa (A) Assets (A)	Rok Year	ROA	ROE
A < 50	2010	1,53	8,24
	2011	1,53	8,17
	2012	1,46	7,65
	2013	0,98	5,39
	2014	0,91	5,13
50 < A < 100	2010	1,15	8,54
	2011	1,26	9,18
	2012	1,21	8,66
	2013	0,82	6,20
	2014	0,80	6,17
100 < A < 200	2010	1,13	10,18
	2011	1,18	10,49
	2012	1,16	10,08
	2013	0,82	7,40
	2014	0,74	6,76
200 < A < 500	2010	1,06	10,67
	2011	1,22	11,93
	2012	1,16	11,09
	2013	0,80	7,92
	2014	0,78	7,77
500 < A < 1000	2010	0,93	11,38
	2011	1,05	12,62
	2012	1,02	12,05
	2013	0,80	9,55
	2014	0,78	9,34
A > 1000	2010	0,70	9,82
	2011	0,82	11,91
	2012	0,96	13,65
	2013	0,51	7,38
	2014	0,52	6,99

Źródło: Opracowanie własne na podstawie UKNF, 2015.
Source: Own elaboration based on UKNF, 2015.

² Rentowność aktywów (ROA) zaprezentowana w tabeli 2 została obliczona jako relacja zysku netto do aktywów ogółem.

stopy zwrotu zarówno z aktywów, jak i z kapitału własnego wyraźnie się obniżyły.

Ustalenie przyczyn tego spadku w odniesieniu do rentowności kapitału własnego jest możliwe m.in. dzięki wykorzystaniu jednej z metod deterministycznych.

CZYNNIKI DETERMINUJĄCE RENTOWNOŚĆ KAPITAŁU WŁASNEGO BANKÓW SPÓŁDZIELCZYCH

Przedstawiony w części metodycznej zmodyfikowany przyczynowo-skutkowy model powiązań czynników kształtujących rentowność kapitału własnego został wykorzystany do określenia siły wpływu mnożników w nim zawartych na kształtowanie się stopy zwrotu z kapitału własnego w bankach spółdzielczych o różnej wielkości, mierzonej wartością aktywów. Wskazanie, które mnożniki determinowały zmiany w rentowności kapitału własnego, oparto na metodzie funkcyjnej.

W tabeli 3 zaprezentowano siłę wpływu czynników kształtujących rentowność kapitału własnego w układzie wielkości banków spółdzielczych w latach 2011–2014.

Z danych przedstawionych w tabeli 3 wynika, że w bankach spółdzielczych zmiany rentowności kapitału własnego w ujęciu rok do roku nie były znaczące z wyjątkiem 2013 roku, w którym ROE w stosunku do 2012 roku spadło o 2,3–6,3 punktu procentowego. W całym sektorze dominowało pogarszanie się efektywności mierzonej zwrotem z kapitałów własnych.

W bankach spółdzielczych o aktywach nieprzekraczających 50 mln zł największy wpływ na zmianę ROE miała w 2011 i 2014 roku zmiana rentowności aktywów, z tym że w 2011 roku oddziaływała ona pozytywnie i wyhamowała spadek ROE, a w 2014 roku przyczyniła się do pogłębienia spadku rentowności kapitału. Z kolei w 2012 i 2013 roku największy wpływ na spadek ROE miało zwiększenie stopnia wytracenia zysku z działalności bankowej przez koszty operacyjne i koszty realizacji ryzyka bankowego (rezerwy).

W drugiej grupie banków spółdzielczych, o aktywach mieszczących się w przedziale 50–100 mln zł, największy wpływ na zmianę stopy zwrotu z kapitałów miał udział zysku brutto w wyniku na działalności bankowej, z tym że kierunek jego oddziaływania był zróżnicowany. W 2011 i 2014 roku mnożnik ten przyczynił się odpowiednio do wzrostu i utrzymania na poziomie z roku poprzedniego stopy zwrotu z kapitałów

własnych, natomiast w 2012 i 2013 roku obniżył wskaźnik ROE. W ostatnim roku analizy pozytywne oddziaływanie na ROE efektu podatkowego, stopnia wytracenia zysku przez koszty działania i rezerwy oraz mnożnika kapitałowego znacząco obniżyło rentowność aktywów mierzoną wynikiem z działalności bankowej.

W bankach spółdzielczych, dysponujących aktywami od 100 do 200 mln zł, różne czynniki w poszczególnych latach powodowały zmiany ROE. Na jego wzrost w 2011 roku znacząco wpłynęło zmniejszenie kosztów operacyjnych i rezerw. Z kolei w 2012 roku spadek rentowności był determinowany przede wszystkim obniżeniem mnożnika kapitałowego, wynikającego z mniejszego przyrostu aktywów niż kapitału własnego. W 2013 i 2014 roku na zmniejszenie stopy zwrotu z kapitału wpłynęło przede wszystkim obniżenie udziału zysku brutto w wyniku na działalności bankowej, co oznacza, że większą część tego zysku przeznaczono na koszty operacyjne i rezerwy.

W kolejnej grupie banków spółdzielczych siła wpływu czynników determinujących zmiany ROE ukształtowała się podobnie jak w drugiej wyodrębnionej grupie banków, co oznacza, że w latach 2011–2013 był nim udział zysku brutto w wyniku na działalności bankowej, a w 2014 roku rentowność aktywów.

W bankach o aktywach od 500 mln do 1 mld zł udział mnożników w odchyleniu łącznym wskazywał, że największą siłę oddziaływania na zmiany ROE miały: stopień wytracenia zysku brutto przez koszty operacyjne i rezerwy oraz rentowność aktywów oparta na wyniku z działalności bankowej, przy czym pierwszy z tych mnożników w 2011 roku wpływał pozytywnie na zwiększenie ROE, a w 2014 roku przyczynił się do pogłębienia spadku rentowności. Z kolei spadek rentowności aktywów w 2012 i 2013 roku zwiększył skalę obniżenia stopy zwrotu z kapitału własnego.

W ostatniej grupie banków, o największej wartości aktywów, zmiany w rentowności kapitału własnego w ujęciu rok do roku były relatywnie największe. Podobnie jednak jak w pozostałych grupach, główną determinantą tych zmian był stopień wytracania zysku brutto przez koszty operacyjne i koszty realizacji ryzyka bankowego, a w ostatnim roku mnożnik kapitałowy.

PODSUMOWANIE

Banki spółdzielcze są ważnym ogniwem polskiego systemu bankowego. Określa się je często mianem

Tabela 3. Czynniki kształtujące rentowność kapitału własnego w bankach spółdzielczych w układzie ich wielkości w latach 2011–2014

Table 3. Factors determining return on equity in cooperative banks in the system size in 2011–2014

Aktywa (A) (mln zł) Assets (A) (mln PLN)	Rok Year	Odchylenie łączne Total deviation ΔROE	Odchylenia cząstkowe Partial deviation				Udział w odchyleniu łącznym Participation in the total deviation (%)			
			p^*	q^*	r^*	m^*				
A < 50	2011	-0,001	0,000	-0,001	0,001	-0,001	31,8	79,2	-118,5	107,4
	2012	-0,005	-0,001	-0,003	0,000	-0,001	11,4	60,9	1,3	26,4
	2013	-0,023	0,001	-0,013	-0,013	0,003	-2,3	59,5	55,6	-12,8
	2014	-0,003	0,000	0,000	-0,004	0,001	8,4	0,6	138,8	-47,8
50 < A < 100	2011	0,006	0,000	0,006	0,002	-0,002	5,4	87,9	33,7	-27,0
	2012	-0,005	-0,001	-0,003	0,000	-0,001	14,4	56,8	2,0	26,8
	2013	-0,025	0,000	-0,014	-0,015	0,004	-2,0	55,1	62,9	-16,0
	2014	0,000	0,000	0,002	-0,003	0,002	178,1	-811,5	1 347,4	-613,9
100 < A < 200	2011	0,003	0,000	0,003	0,001	-0,001	-9,3	106,8	22,2	-19,7
	2012	-0,004	-0,001	-0,001	0,000	-0,003	20,0	20,1	-11,6	71,5
	2013	-0,027	0,001	-0,014	-0,017	0,003	-4,6	53,0	63,8	-12,2
	2014	-0,006	-0,002	-0,002	-0,003	0,001	32,2	38,8	43,0	-14,0
200 < A < 500	2011	0,013	0,001	0,012	0,002	-0,003	8,9	94,7	16,7	-20,3
	2012	-0,008	-0,001	-0,003	-0,001	-0,003	11,8	41,6	7,5	39,1
	2013	-0,032	0,000	-0,017	-0,018	0,003	0,2	54,2	55,8	-10,2
	2014	-0,002	-0,001	0,002	-0,003	0,000	58,4	-140,4	197,5	-15,5
500 < A < 1000	2011	0,012	0,003	0,007	0,004	-0,002	23,8	55,9	35,3	-15,0
	2012	-0,006	0,001	0,001	-0,005	-0,002	-12,6	-10,4	92,0	31,0
	2013	-0,025	-0,001	-0,007	-0,018	0,001	5,8	28,3	71,4	-5,5
	2014	-0,002	0,000	-0,002	0,000	0,000	-3,1	118,3	-20,3	5,2
A > 1000	2011	0,021	-0,004	0,018	0,004	0,003	-21,1	88,2	16,8	16,0
	2012	0,017	0,005	0,022	-0,006	-0,002	27,1	123,7	-37,2	-13,6
	2013	-0,063	-0,002	-0,040	-0,023	0,002	2,8	63,5	36,6	-2,9
	2014	-0,004	-0,004	0,000	0,004	-0,004	93,2	-9,8	-98,0	114,6

* Oznaczenia mnożników zawarto w części metodycznej artykułu.

Źródło: obliczenia własne.

* Designations multipliers included in the methodical part of article.

Source: own calculations.

lokalnych instytucji finansowych, które przyczyniają się do obniżenia poziomu wykluczenia społecznego i finansowego. Jednak inny niż w przypadku banków

komercyjnych rynek prowadzenia działalności powoduje także mniejszą efektywność mierzoną stopą zwrotu z aktywów i kapitałów własnych.

Przeprowadzone badania wskazują, że banki spółdzielcze, niezależnie od wartości aktywów, w latach 2010–2014 efektywnie wykorzystywały kapitał własny, ponieważ stopa zwrotu z kapitału własnego znacząco przewyższała uzyskany zwrot z aktywów. Średnia rentowność aktywów w badanym okresie była relatywnie niższa w największych bankach (aktywa powyżej 500 mln zł) i mieściła się w przedziale 0,7–0,9%, a w najmniejszych bankach zwrot z aktywów wynosił około 1%. Z kolei rentowność kapitału własnego była wyższa w bankach o większych aktywach, tj. powyżej 200 mln zł. Kształtowała się ona na poziomie ok. 10–11%, a w mniejszych bankach była średnio około 3 punkty procentowe niższa. W latach 2013–2014 uzyskiwane stopy zwrotu zarówno z aktywów, jak i z kapitału własnego wyraźnie się obniżyły.

Niezależnie od wielkości banków spółdzielczych głównymi determinantami zmian rentowności kapitału własnego były: stopień wytracenia zysku z działalności bankowej przez koszty operacyjne i koszty realizacji ryzyka bankowego oraz rentowność aktywów mierzona wynikiem z działalności bankowej. Wskazuje to, że banki spółdzielcze, szukając źródeł poprawy efektywności, winny przede wszystkim dążyć do redukcji kosztów operacyjnych i poprawy jakości portfela kredytowego.

LITERATURA

- Bagieński, S., Perek, A. (2012). Sytuacja ekonomiczna banków spółdzielczych w Polsce w latach 2005–2010. *Rocz. Ekon. Roln. Rozw. Obsz. Wiej.*, 99, 2, 124–136.
- Bagieński, S., Perek, A. (2013). Wartość aktywów banków spółdzielczych a ich sytuacja finansowa. *Rocz. Ekon. Roln. Rozw. Obsz. Wiej.*, 100(2), 37–52.
- Balina, R., Kowalski, O., Juszczak, S. (2014). Determinanty efektywności banków spółdzielczych w Polsce w latach 2005–2012. *Zesz. Nauk. Uniw. Ekon. Krak.*, 10 (934), 35–50.
- Bednarski, L. (1997). *Analiza finansowa w przedsiębiorstwie*. Warszawa: PWE.
- Ćwiakła-Małys, A., Nowak, W. (2005). *Zarys metodologiczny analizy finansowej*. Wrocław: Wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Iwanicz-Drozdowska, M. (2012). *Zarządzanie finansowe bankiem*. Warszawa: Poltext.
- Juszczak, S., Balina, R., Różyński, J., Pochopień, J. (2013). Zmienność funduszy własnych a efektywność banków spółdzielczych. *Zarz. Fin.*, 11 (2, cz. 1), 230–242.
- Kałużny, R. (2012). Ocena i analiza sytuacji majątkowo-finansowej. W: A. Gospodarowicz, A. Nosowski (red). *Zarządzanie instytucjami kredytowymi*. Warszawa: C.H. Beck.
- Kopiński, A. (2008). *Analiza finansowa banku*. Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne.
- Kozak, S. (2010). Stabilność i dochodowość banków spółdzielczych w Polsce w czasie kryzysu rynków finansowych. *Zesz. Nauk. SGGW Warsz. Polit. Eur. Fin. Market.*, (4), 53, 252–263.
- NBP (2012). *Raport o stabilności systemu finansowego lipiec 2012*. Warszawa: NBP. Pobrano 4 maja 2015 r. z: <http://www.nbp.pl/systemfinansowy/rsf072012.pdf>.
- NBP (2014). *Rozwój systemu finansowego w Polsce w 2013 roku*. Warszawa: NBP. Pobrano 30 maja 2015 r. z: <http://www.nbp.pl/systemfinansowy/rozwoj2013.pdf>.
- Orechwa-Maliszewska, E., Worobiej, E. (2008). *Sprawozdawczość i analiza finansowa banku*. Białystok: WSFiZ.
- Pyka, I., Cichorska, J., Cichy, J. (2012). *Portfele aktywów bankowych. Analiza teoretyczno-empiryczna*. Warszawa: Wyd. CeDeWu.
- Siudek, T. (2006). Ocena sytuacji ekonomiczno-finansowej banków spółdzielczych w Polsce przy wykorzystaniu wskaźnika syntetycznego. *Rocz. Nauk Roln. Ser. G Ekon. Roln.*, 92, 2, 7–15.
- Siudek, T. (2008). Efektywność w teorii i praktyce na przykładzie wybranych banków spółdzielczych w Polsce. *Ekon. Org. Gosp. Żywn.*, 5, 5–18.
- UKNF (2015). *Informacja o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeszających w 2014 r.* Warszawa: Urząd Komisji Nadzoru Finansowego. Pobrano 30 maja 2015 r. z: http://www.knf.gov.pl/Images/Informacja_o_sytuacji_bankow_spoldzielczych_2014_tcm75-41491.pdf
- Zabawa, J. (2014). Rentowność aktywów i kapitału własnego banków społecznie odpowiedzialnych. *Stud. Ekon. Uniw. Ekon. Katow.*, 186 (cz. 1), 293–303.

DETERMINANTS OF RETURN ON EQUITY OF COOPERATIVE BANKS IN POLAND

Summary. The aim of the study was to analyse the diversity of return on equity in the cooperative banks in Poland in 2010–2014. The analysis was conducted using data of the Polish Financial Supervision Authority, on the basis of a modified decomposition rate of return on equity. Assessment of the rate of return on equity was made in a size of banks, as determined by the value of assets. In addition, in order to determine the strength and direction of impact the individual components of the model on the formation of return on equity method was applied functional. The study suggests that cooperative banks effectively use the equity, because the rate of return on equity was significantly higher than the rate of return on assets. The average return on assets in 2010–2014 was relatively lower in the largest banks and ranged from 0.7–0.9%, and the smallest banks return on assets was approximately 1%. In turn, the return on equity was higher at banks with major assets (over 200 million PLN). In 2013–2014 the rate of return both on assets and equity expressly declined. The main determinants of changes in return on equity were changing the multiplier reduction of profit from banking activities by operating costs and costs of banking risk and return on assets, as well as measured result on banking activities.

Key words: return on equity, cooperative banks, assets

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 2.10.2015